

PRZEWODNIK KĄPIELOWY

DWUTYGODNIK ILUSTROWANY

wydawany w porze kąpielowej przez Polskie Towarzystwo Balneologiczne w celu reklamowania i popierania rozwoju zdrojowisk i uzdrowisk krajowych.

Redaguje Komitet. — Redaktor: Dr. ZYGMUNT WĄSOWICZ.

Redakcja i administracja:

Kraków, Rynek główny L. 9. — Telefon Nr. 405.

Rękopisów nie zwraca się.

OGŁOSZENIA:

za 1 wiersz petitem lub jego miejsce 30 hal.

Adresy lekarskie 1 K. 50 h. jednorazowo.

Przewodnik kąpielowy rozsyłany jest bezpłatnie P. T. Lekarzom w Galicyi, W. Ks. Poznańskiem i Królestwie Polskiem, czytelnikom publicznym, kawiarniom, cukierniom, restauracyom, hotelom i wkladanym bywa do przedziałów I. i II. klasy pociągów osobowych i pociągów na głównych liniach kolejowych.

W prenumeracie kosztuje *Przewodnik kąpielowy* 6 Kor. za rocznik.

Przegląd najważniejszych chorób przewlekłych, nadających się do leczenia w polskich zdrojowiskach i uzdrowiskach.

Choroby	Nadają się do leczenia w zdrojowiskach i uzdrowiskach
Choroby serca i naczynia krążenia	Ciechocinek, Iwonicz, Jaworze, Krynica, Morszyn, Ojców, Rymanów, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby nosa, gardła, krtani, płuc i opłucnej	Birsztany, Bystra, Iwonicz, Jaśkowice, Jaworze, Kamionka, Kosów, Nałęczów, Nowe Miasto, Ojców, Otwock, Rabka, Sławuta, Szczawnica, Truskawiec, Wysowa, Zakopane.
Choroby żołądka	Druskieniki, Krynica, Rymanów, Szczawnica, Żegiestów.
Choroby jelit	Birsztany, Druskieniki, Kamionka, Kosów, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Truskawiec, Rymanów, Żegiestów, Szczawnica.
Choroby wątroby i dróg żółciowych	Ciechocinek, Iwonicz, Morszyn, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby śledziony	Iwonicz, Krynica, Szczawnica, Zakopane, Żegiestów.
Choroby nerek i pęcherza	Ciechocinek, Druskieniki, Krynica, Nałęczów, Rymanów, Szczawnica, Truskawiec.
Choroby kobiece	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Czarniecka Góra, Druskieniki, Iwonicz, Jaworze, Krynica, Lubień, Maryówka, Morszyn, Nałęczów, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec, Żegiestów.

Choroby	Nadają się do leczenia w zdrojowiskach i uzdrowiskach
Nerwice ogólne i przewlekłe choroby nerwowe z tłem anatomicznym	Bystra, Ciechocinek, Czarniecka Góra, Grodzisk, Jaśkowice, Jaworze, Kiselka, Kosów, Krynica, Lubień, Maryówka, Morszyn, Nałęczów, Nowe Miasto, Ojców, Otwock, Sławuta, Solec, Szczawnica, Truskawiec, Zakopane, Żegiestów.
Choroby kości, mięśni i stawów, także na tle gruźliczym	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Iwonicz, Krynica, Krzeszowice, Lubień, Morszyn, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Choroby przemiany materii, jak otyłość, moczówka cukrowa, dna i t. d.	Birsztany, Busko, Czarniecka Góra, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Ojców, Otwock, Rymanów, Solec, Szczawnica, Truskawiec, Żegiestów.
Choroby krwi	Bystra, Jaworze, Krynica, Morszyn, Nałęczów, Ojców, Sławuta, Szczawnica, Truskawiec, Wysowa, Zakopane, Żegiestów.
Złoty — przymiot	Birsztany, Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Iwonicz, Lubień, Morszyn, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Choroby skóry	Ciechocinek, Birsztany, Iwonicz, Lubień, Rabka, Rymanów, Solec, Swoszowice, Truskawiec.
Zatrucia morfinowe, wysokowe, nikotynowe i rtęciowe	Grodzisk, Kiselka, Maryówka, Nowe Miasto, Solec, Swoszowice, Zakopane.

ANTONI WAKULSKI dawniej KAZIMIERZ BAUM
w Krakowie, ulica Floryańska 18

☐ ☐ SKŁAD PAPIERU I GALANTERYI ☐ ☐

poleca wielki wybór **pamiątek z Krakowa**, kart z widokami oraz wielki wybór wyrobów skórkowych. **Karty do gry** we wszystkich rodzajach. **Ceny bardzo niskie.**

Kilka uwag o wodach szczawnickich.

Wzdłuż górnego biegu Popradu i jego dopływów, od samej granicy węgierskiej w południowo-wschodniej części powiatu nowosądeckiego i wzdłuż Dunajca, na przestrzeni od granic Szczawnicy aż poniżej Krościenka w powiecie nowotarskim, rozsiane są na znacznej przestrzeni źródła wód mineralnych, zamożnych w bezwodnik kwasu węglowego i zawierających zmienne ilości dwuwęglanów, t. j. związków chemicznych, w których zasady, jak sód, wapń, magn., lit i t. d. połączyły się z kw. węglowym i utworzyły sole tegoż kwasu. Wspólną ich cechą zewnętrzną jest obfite perlenie się i miły smak kwaskowaty, orzeźwiający. Wody te, znane od dawna miejscowej ludności i nazwane przez nią szczawami, lub wprost wodami kwaśnymi, zwróciły na siebie pilniejszą uwagę lekarzy w ubiegłym wieku, w dalszym zaś ciągu stały się przedmiotem badań chemicznych i spostrzeżeń terapeutycznych, a wreszcie ważnym czynnikiem leczniczym. Jako takie dały one początek kilku ogólnie już znanym zakładom zdrojowym.

Z przyrodniczego punktu widzenia budzić musi niemałe zajęcie, skąd pochodzą składniki mineralne tych wód i jakie ich znaczenie dla balneofizjologii i balneoterapii.

Najważniejszy ze składników, bezwodnik kwasu węglowego, jest wytworem głębokich pokładów ziemi, gdzie tworzy się w wielkiej obfitości z rozkładu produktów świata roślinnego, gromadzi w podziemnych zbiornikach, skupia coraz bardziej, a wreszcie, ulegając parciu, szuka wyjścia na zewnątrz. Znajduje je w szczelinach i rozstępach skalnych, unosi się nimi ku górze i wydobywa albo wprost na powierzchnię ziemi, albo też dostaje się tylko do warstw wodonośnych, gdzie w pewnej ilości zostaje wchłonięty przez wodę.

Wyptywanie na powierzchnię ziemi czystego CO_2 przydarza się we wielu okolicach. Znaną jest z tego n. p. grot Monsummano we Włoszech, a u nas Drużbaki na Spiżu, ongi bardzo świetne i uczęszczane, ze wszystkich polskich najstarsze zdrojowisko. Biją tam liczne źródła ciepłe wapniowych, a niemniej licznie znachodzą się kratery z lejkowatym wylotem, niby olbrzymie kominy, wiodące do świata podziemi. Kratekami tymi bucha gaz i to z niektórych w takiej obfitości, że w szerokim promieniu przesycą atmosferę i czyni ją niezdołną do oddechania. Gina w niej nawet przelatujące owady i ptaki! W każdym zresztą źródle kwaśnym można dostrzedz, jak od czasu do czasu występują ze szczelin w dnie źródła wielkie bańki gazu, wznoszą się w górę i pękają z szelestem na powierzchni wody. Tam, gdzie wolny gaz występuje obficie, słychać ciągły szmer, rodzaj bełkotania. Poszła stąd nawet nazwa jednego ze źródeł w Iwoniczu „Bełkotka“, w którym we wielkiej ilości występuje wprawdzie nie czyste CO_2 , ale palny gaz bagienny. Źródło to bardzo udatnym wierszem opisał przed wielu laty Wincenty Pol.

Dla wód mineralnych jest kwas węglowy nader ważnym składnikiem wtedy, gdy gromadzi się obficie, a więc pod znacznym parciem, w podziemnych zbiornikach wody, miesza się z wodą i nasycą ją. Stopień nasycenia, czyli stosunkowa ilość CO_2 w jednostce objętości wody zależy od bezwzględnej ilości gazu i jego prężności, a w znacznej mierze także od czasu przez który woda ulega nasyceniu, czyli, innemi słowy, od szybkości prądu wody. Dla źródeł, ujętych w zbiorniki,

jest rzeczą nader ważną obok sposobu ujęcia i wykluczenia dopływu wód słodkich także wysokość skłupa wody w kądłubie, a więc znów parcie wody.

Woda, nasycona bezwodnikiem kw. węglowego, jest już wodą mineralną i nosi nazwę szczawy czystej czyli obojętnej. Naśladownictwem jej jest sztuczna woda sodowa.

W przyrodzie nie ma szczaw obojętnych w pojęciu chemicznym. Woda zamożna w bezwodnik węglowy staje się doskonałym rozczynnikiem, a zarazem rozkładnikiem chemicznym, a więc wyługowuje pokłady ziemi, zawierające rozpuszczalne składniki, a nadto zmienia sole nierozpuszczalne w rozpuszczalne i tworzy z jednych i drugich rozczyny rozmaitego składu i złączenia. Cały ten proces nazywamy mineralizacją wód. Po największej części jest on wprost zrozumiały. Łatwo wytłómaczyć w szczawach obecność dwuwęglanów wapnia, magneu, żelaza, litu i t. d. Natomiast pewną trudność sprawia objaśnienie pochodzenia dwuwęglanu sodu, składnika, który ma w lecznictwie balneologicznym pierwszorzędną rolę. Autorowie niemieccy, jak John i Foullon, zastanawiając się nad tą sprawą przy sposobności rozbioru szczaw alkaliczno-słonnych w Luhaczowicach na Morawach, wyrażają przypuszczenie, że gdzieś w głębokich warstwach ziemi, w pokładach wodonośnych, dających początek wspomnianym źródłom, znajdują się wprost żyły, względnie pokłady sodowe i że woda rozczynia tę sól. Zeiszner i Majer, a za nimi inni, przedewszystkiem Olszewski, sądzą, że woda, zamożna w wolny CO_2 , rozkłada powoli skały trachitowe i łączy się z zawartym w trachitach sodem w dwuwęglan sodowy. Przeciwno obu teoryjom występuje Szajnocha i twierdzi, że nie wytrzymują one naukowej krytyki zarówno ze stanowiska geologicznego jak chemicznego. Co do drugiej wskazać można na doświadczenia Clara z Gleichenbergu, który poddawał trachit działaniu wody nasyconej bezwodnikiem kwasu węglowego przy ciśnieniu 10 atmosfer przez 10 miesięcy i otrzymał wynik ujemny, t. zn., że woda nie zawierała po upływie tego czasu dwuwęglanu sodu. Trzeba zresztą mieć na uwadze i ten szczegół, że we wielu miejscowościach, w których biją źródła wód alkalicznych nie odkryto zupełnie skał trachitowych. Nie ma ich na przykład w Bóbrce, gdzie swego czasu przy wierceniu szybu naftowego natrafiono na obfite źródło, dostarczające wody przesyconej bezwodnikiem kw. węglowego i zamożnej w dwuwęglan sodu. Dokładne uwzględnianie wszystkich szczegółów, ważnych tak ze stanowiska geologicznego jak chemicznego, naprowadziło Szajnochę na myśl, aby obecność dwuwęglanu sodu w krajowych wodach alkalicznych pojmować jako następstwo złożonego procesu chemicznego. Przypuszcza on, że proces ten odbywa się w pokładach łupków solonośnych działaniem wody, nasyconej bezwodnikiem kwasu węglowego i zawierającej w roztworze dwuwęglan magnowy, wyługowany z piaskowców karpaccich. Dwuwęglan magnowy i chlorek sodu, działając na siebie wzajemnie, rozkładają się, przyczem powstają nowe związki: dwuwęglan sodu i chlorek magneu. W podobny sposób, jak z dwuwęglanu magnowego i chlorku sodu, powstawać może soda także przy wzajemnem oddziaływaniu dwuwęglanu wapniowego i chlorku sodu wobec istot organicznych, których nie brak w łupkach menilitowych. Wykryty w niektórych wodach galicyjskich węglan amonowy nakazuje i ten sposób brać w rachubę.

Każda woda mineralna kwaśna ma w sobie coś indywidualnego jako mieszanina składników chemicznych i to nawet wtedy, gdy źródła biją w jednej miejscowości i w nie wielkiem oddaleniu jeden od drugiego. Ale mimo to nie przychodzi z trudnością od-

różnić wśród nich pewne typy, powstające przez to, że jeden składnik ma stanowczą przewagę nad innymi. Takie typy spotykamy i w szczawach galicyjskich. Jedno z nich odznaczają się przewagą dwuwęglanu wapniowego, drugie dwuwęglanu sodowego. A więc zasadniczo odróżnić wypada z jednej strony szczawy wapienne z drugiej szczawy alkaliczne. Jako typ pierwszych wymienić można wodę żegiestowską z 1·711 gm. dwuwęglanu wapniowego, oraz wodę krynicką ze źródła głównego z 1·554 węglanu wapniowego w litrze wody. Typem szczawy alkalicznej była woda z Bóbrki, zawierająca 11·033 gm. sody a nadto zdumiewająco wielką ilość wolnego CO_2 , bo blisko 7 gm. w litrze wody. Obecnie za przedstawicielkę tego typu uważać możemy wodę ze źródła Kingi w Głębokim, zawierającą prawie 1·6 gm. dwuwęglanu sodowego obok 0·84 gm. dwuwęglanu wapniowego i 2·83 gm. wolnego CO_2 w litrze wody. Obecność wapna w tej wodzie zbliża ją do typu złożonego: wód alkaliczno-wapniowych. Takim samym złożonym typem jest znaczna gromada wód mineralnych, określanych wspólną nazwą wód alkaliczno-słonnych. Przedstawicielkami są tu wody Szczawnicy i Krościenka nad Dunajem.

Szczawnica posiada obecnie siedm takich źródeł. Są to źródła Jana, Józefiny, Magdaleny, Stefana, Szymona, Walery i Wandy. We wszystkich zajmują pod względem ilości składników stałych pierwsze miejsce soda i sól kuchenna. Ale obok tego znajdują się tam nieco znaczniejsze ilości dwuwęglanu wapniowego i dlatego, dla ścisłości, należałoby wody szczawnickie nazywać szczawami alkaliczno-słono-wapniowymi, a to tem rychlej, skoro ze stanowiska lekarskiego połączeniem wapna przyznajemy niewątpliwe znaczenie lecznicze. Działaniu najważniejszych składników wód szczawnickich i wynikającym stąd wskazaniom dla ich używania poświęcimy parę uwag.

Kwas węglowy wywiera już w jamie ust pewien wpływ. Podrażnia on ślinianki do energiczniejszego wydzielania śliny i przyczynia się do zmniejszenia pragnienia, a nadto do lepszego trawienia pokarmów skrobiowych. Wprowadzony do żołądka, podnieca czynność wydzielniczą gruczołów i czynność ruchową błony śluzowej. Podniecenie objawia się, jak to wykazał Quincke doświadczeniami na psie, znacznym zaczerwienieniem błony śluzowej i zwiększonym wydzielaniem soku trawiennego. Miazga pokarmowa peptonizuje się wobec tego o wiele rychlej, a w dalszem naturalnem następstwie przechodzi szybciej do jelit. Przyspieszają się także pod wpływem CO_2 ruchy robaczkowe jelit, a zapewne zwiększa i wydzielanie soku jelitowego. A więc i w jelitach jest miazga pokarmowa lepiej zaprawiona, szybciej się trawi i szybciej ulega wessaniu.

Ogólnie znanym jest wpływ kwasu węglowego na narząd krążenia. Uległszy w pewnej części wessaniu, dostaje się on do krwi, zadrażnia ośrodek naczynioruchowy i wznieca silniejsze ruchy serca, oraz podnosi parcie krwi w tętnicach. Tem właśnie działaniem tłómaczymy obfitszą diurezę. Nadmierne ilości CO_2 , wpro-

wadzone do ustroju, wpływają na narząd krążenia wprost ujemnie. Czynność serca stawać się może nawet nieregularną, występuje przekrwienie spojówek, powstają zawroty głowy i pewnego rodzaju otumanienie; napięcie tętna wzrasta wtedy nadmiernie, a silne tętnienie tętnic, zwłaszcza szyjnych, staje się wprost nieznosne. U osób z kruchymi naczyniami mogą skutkiem tego pękać drobniejsze tętniczki i stawać się przyczyną krwotoków.

I na narząd oddechowy nie pozostaje bezwodnik kw. węglowego bez wpływu. Zwiększa on wydzielanie śluzu, ułatwia wyksztuszanie, a nawet łagodzi do pewnego stopnia kaszel.

Bardzo wielkie znaczenie posiada kwas węglowy przy użyciu zewnętrznem, w wodzie kąpielowej. Wywiera on potężny wpływ na nerwy naczynioruchowe, a za ich pośrednictwem na cały narząd krążenia. To też w ostatnich latach nabrały kąpiele gazowe wodne niemałego rozgłosu w leczeniu chorób serca.

Sól kuchenna jest jednym z najważniejszych połączeń nieorganicznych w ustroju; zubożenie tkanin pod względem ilości tego składnika, przydarzające się w niektórych chorobach, pociąga za sobą liczne zaburzenia, sprowadza objawy, określane ogólnem mianem głodu chlorowego.

Chlorek sodu, wprowadzony do żołądka w nieco większej ilości, wpływa na obniżenie kwasoty treści pokarmowej. Mylnem by jednak było twierdzenie, że sól wywiera wpływ ujemny na trawienie. Liczne doświadczenia, wykonywane w ten sposób, że zwierzęta dostawały chlorek sodu w ilości za małej, wykazały, że do prawidłowego trawienia potrzebny jest koniecznie dostateczny do-

wóz soli, że przy ilości za małej wydziela błona śluzowa słaby sok żołądkowy, ubogi w kwas solny.

Średnie dawki soli, uległszy wessaniu, zwiększają wydzielanie moczu, niewątpliwie skutkiem tego, że sól przyciąga większą ilość wody. Dopiero większe ilości drażnią kiszki, wywołują żywy ruch robaczkowy jelit, obfitsze przesączanie płynu do jelit, a w dalszem następstwie rozwolnienie.

Znaczna różnica w parciu osmotycznem roztworów soli, wprowadzanych do ustroju i płynów samego ustroju sprawia, że zwiększa się znacznie zjawisko dyfuzji. Skutkiem tego działa sól do pewnego stopnia na tok wymiany pierwiastków, zwłaszcza zaś na wydalanie zużytych wytwór przemiany ciał azotowych. Następstwem jest łatwiejsze i rychlejsze wydalanie wszelkich pozapalnych złogów.

Ze stanowiska leczniczego ważną jest także zdolność roztworów chlorku sodu do rozpuszczania śluzu. Na tem właśnie polega ich skuteczność w leczeniu wszelkiego rodzaju nieżytów, zwłaszcza dróg oddechowych i narządu pokarmowego.

Soda, wprowadzana do żołądka, ulega przedewszystkiem działaniu kwasów, na pierwszym miejscu działaniu kw. solnego, a dalej kw. mlekowego i rozmaitych lotnych kwasów tłuszczowych. Następuje rozkład, a z niego tworzą się nowe związki jak chlorek

SZCZAWNICA: Dunajec wśród Pienin.

sodu, względnie mleczan sodowy i sole kwasów tłuszczowych. Bezpośredni następstwem jest zubożenie treści żołądkowej, względnie zmniejszenia jej kwasoty. O ile sody użyto w dawce większej, aniżeli potrzeba do związania kwasów w żołądku, dostaje się część jej niezmienną do jelit, zubożenie dokładniej treść jelitową i wspiera trawienie w jelitach. W pewnej ilości ulega wreszcie soda wessaniu, podnosi zasadowość krwi, żółci i innych płynnych składników ustroju, a w dalszym ciągu wpływa na zmniejszenie kwasoty moczu.

Znanem jest także moczopędne działanie sody, stwierdzone przez Stadelmana i jego uczniów. Przypisać je można bądźto wpływowi bezwodnika kw. węglowego, który, jak to wspominaliśmy wyżej, podnosi parcie krwi i zwiększa wydzielanie moczu, bądź też pojąć je jako wynik działania soli pochodnych, n. p. chlorku sodu, odznaczających się łatwością dyfuzji. Sole te zabierają ustrojowi wodę i w ten sposób zwiększają wydzielanie moczu. Działanie moczopędne jawia się wszakże tylko po dawkach średnich, dawki większe wpływają raczej na jelita i wywołują obfitsze płynne stolce.

Ważną właściwością sody jest zdolność rozpusz-

Znajomość skutków, wywieranych w ustroju przez pojedyncze związki, rozpuszczone w wodach mineralnych, tworzy podstawy, na których opieramy wskazania lecznicze dla stosowania tych wód. Na nich opierają się także wskazania dla wód szczawnikowych. Mówimy dla wód, nie dla wody, bo, jakkolwiek źródła szczawnikowe należą do jednej i tej samej zasadniczej grupy, to jednak różnią się między sobą nie tylko bezwzględną ilością składników mineralnych ale także wzajemnym ich stosunkiem. Wyjaśnia to, zestawienie, w którym źródła uporządkowane zostały według ilości składników stałych. (Zob. tabl.).

Nie bez znaczenia jest zeszłoroczne odkrycie Prof. Marchlewskiego, stwierdzające w niektórych źródłach zjawisko emanacji radu.

Zasadnicze wskazania dla picia wód szczawnikowych obejmują cztery grupy chorób: 1. grupę chorób narządu pokarmowego, 2. grupę chorób przemiany pierwiastków, 3. chorób narządu moczowego, wreszcie 4. grupę chorób narządu oddechowego.

Z chorób narządu pokarmowego na pierwszym miejscu postawić trzeba nieżyt żołądka i kiszek. Tu niewątpliwie usługi oddaje źródło Magdaleny. W nieży-

NAZWA ZDROJU	Zawiera w 1000 częściach wody										
	Składników stałych	Dwuwęgl. sodow.	Chlorku sodow.	Chlorku potas.	Dwuwęgl. wapn.	Dwuwęgl. magn.	Dwuwęgl. żelaz.	Wolnego CO ₂	Jodku sodowego	Bromku sodowego	Siark. sodow.
Zród Magdaleny . . .	13.011	5.969	4.615	0.091	0.907	0.515	0.007	1.402	0.001	0.008	0.022
„ Wandy . . .	10.925	3.901	2.801	0.278	0.479	0.292	0.025	1.254	0.002	0.003	0.008
„ Józefiny . . .	9.964	4.608	3.131	0.088	0.775	0.438	0.012	1.726	0.001	0.004	0.024
„ Stefana . . .	6.915	3.031	1.966	0.070	0.780	0.314	0.010	2.077	0.001	0.002	0.008
„ Waleryi . . .	6.760	2.859	1.944	0.082	0.807	0.389	0.019	1.252	0.0006	0.003	0.006
„ Jana . . .	4.907	2.586	1.098	0.064	0.809	0.290	0.025	1.763	0.0005	0.0009	0.006
„ Szymona . . .	3.130	1.099	0.826	0.042	0.944	0.142	0.026	1.886	0.0006	0.002	0.007

czania kwaśnych złogów soli moczowych, stwierdzona wprost doświadczeniem przez Pfeiffera.

Na uwagę zasługuje także wpływ sody na wydzielanie żółci, a więc działanie jej lecznicze w przypadkach nieżyłowego zapalenia przewodów żółciowych, a nawet kamicy żółciowej.

Trzecim stałym składnikiem naszych szczaw, którego wpływ brać należy w rachubę, jest *węglan wapniowy*. Działanie tego związku zbliża się do działania sody. Podobnie jak soda posiada on zdolność zubożania treści żołądkowej, zdolność rozpuszczania śluzu i kwaśnych złogów moczowych, tak samo jak soda powiększa dyurezę. Na trawienie żołądkowe działają sole wapniowe o tyle jeszcze korzystnie, że zwiększają wyraźnie wydzielanie zacynu podpuszczkowego i ułatwiają przez to trawienie mleka. Codzienne zresztą doświadczenie poucza, że dzieci, nie znoszące samego mleka, trawią je o wiele lepiej po dodaniu wody wapiennej.

Ostatnie czasy przysporzyły nam jeszcze wiadomości o działaniu wapna na wydalanie sodu i fosforu. Pierwsze z tych ciał zatrzymuje ustrój, drugie wydziela obficie drogą jelit. Naturalnem następstwem jest wielka zasadowość krwi i płynnych części ustroju, niższy stopień kwasoty moczu. Ważne to bardzo ze względu na leczenie skazy moczowej, na rozpuszczanie i wydalanie kwasu moczowego, który w tej chorobie gromadzi się w różnych częściach ustroju w nadmiernej ilości.

tach kwaśnych żołądka, a tem samem przy nadmiernem wydzielaniu kwasu solnego w chorobie żołądka, zwanej po łacinie *hyperaciditas digestica*, wiąże soda, rozłożona działaniem kwaśnej treści żołądka, wszelkie kwasy, usuwa niemiłe przypadłości, jak odbijania kwaśne, zgagę, pieczenie, a nawet bóle w okolicy żołądka, ułatwia pośrednio dalszą poptonizację białka, a więc i trawienie białka, a wreszcie wpływa korzystnie na wydalanie miazgi pokarmowej z żołądka do jelit. Działanie sody wspiera wydatnie chlorek sodu i wolny bezwodnik kw. węglowego. Pierwszy dlatego, że przez przyciąganie wody wpływa na rozcieńczenie treści pokarmowej, drugi przez wzniecanie wydatniejszych ruchów robaczkowych i zwiększanie siły ruchowej (motorycznej) żołądka. Moje osobiste doświadczenie nauczyło mnie cenić wysoko skuteczność wody ze źródła Magdaleny jako wody leczniczej w chorobach żołądka. Niejednokrotnie skutkowała ona stanowczo nie gorzej od wody karlsbadzkiej. Chodzi tylko o to, aby chorzy utrzymywali wodę świeżą, w odpowiedniej ilości i w odpowiedniej postaci. Pod tym względem są dokładne wskazówki lekarza, ugruntowane znajomością rzeczy i nabytem doświadczeniem, wprost niezbędne i dla osiągnięcia dobrego skutku miarodajne.

Podobnie korzystnie, jak w katarze żołądka, działa woda ze źródła Magdaleny także w nieżycie kiszek. Skuteczność jej tłómaczyć należy zdolnością rozpusz-

czania śluzu, oblepiającego błonę śluzową jelit, a w pewnym stopniu także usuwaniem nieprawidłowej fermentacji w jelitach. Pobudzanie jelit do wydawniejszych ruchów robaczkowych przez wolny CO_2 , a więc szybsze i dokładniejsze wydalanie kału, ma tu również nie małe znaczenie dla działania leczniczego. Oceniając je dalej, wskazać jeszcze trzeba na dwa szczegóły. Jednym to usuwanie nadmiaru kwasu solnego w żołądku, który nie rzadko zjawia się w następstwie otrętwienia jelit, towarzyszącego okresowo nieżyłowi jelit grubych; drugi zaś to wpływ dodatni na wydzielanie i skład żółci, składnika, który w procesie trawienia odgrywa nader wybitną rolę.

Jeśli o należyłą czynność wątroby dbamy w tych przypadkach, w których narząd żółciotodny jako taki nie jest chory, to tem bardziej cenić trzeba działanie wód, usuwających schorzenia tego narządu. A w tym kierunku posiadają silniejsze szczawy alkaliczno-słone niewątpliwą wartość. Skutek ich występuje na jaw najwyraźniej w przypadkach zwykłego nieżyłu przewodów żółciowych i woreczka żółciowego, w chorobie stanowiącej dalsze następstwo nieżyłu żołądka i jelit, ściślej biorąc dwunastnicy i zwanej żółtaczką nieżyłową. Obok wody ze źródła Magdaleny, zasługują tu na polecenia woda ze źródeł Wandy lub Stefana.

W grupie chorób przemiany pierwiastków wymienić należy przede wszystkim podagrę a dalej cukrzycę jako to choroby, które pod wpływem wód szczawnickich mogą się poprawić a względnie ustąpić zupełnie. Co do podagry, to pierwszeństwo oddaćby należało wodzie, zawierającej znacznie większą ilość dwuwęglanu wapniowego, jako tego związku w wodach mineralnych, który największy wpływ wywiera na wydalanie złożeń kwaśnych soli moczowych. Między źródłami szczawnickimi zajmują pod tym względem naczelną miejsce źródła Szymona, Magdaleny i Jana. Przy ocenianiu, który z nich jest w danym przypadku najodpowiedniejszy, kierować się trzeba wynikami badania całego ustroju. Tam, gdzie istnieją objawy, wskazujące na zwiększoną kwasotę treści żołądkowej, oddać należy pierwszeństwo wodzie ze źródła Magdaleny; w przypadkach podagry, trapiącej ludzi osłabionych, niedokrewnych, uciec się raczej trzeba do wód ze źródeł Jana lub Szymona.

W leczeniu choroby cukrowej można skutku leczniczego oczekiwać najszybciej od wody ze źródła Magdaleny. Słabiej będą działać źródła Wandy lub Józefiny. Wodę ze źródeł Szymona lub Jana podawać można jako napój dyetetyczny, a to tem rychlej o ileby zależało na wyzyskaniu wpływu żelaza, znajdującego się w tych wodach w ilości nieco znaczniejszej.

Trzecią grupą chorób, o której wspomnieliśmy wyżej, tworzą choroby narządu moczowego. Należą do nich zarówno sprawy zapalne nerek, jak sprawy nieżytowe dróg moczowych, głównie miedniczek i pęcherza. Otóż zwłaszcza te ostatnie stanowią główny zastęp przypadków, nadających się do leczenia wodami szczaw-

nickimi. Skutku oczekiwać tu można dopiero po podaniu nieco większej ilości wody; z drugiej zaś strony dbać trzeba o to, aby nie osłabiać zbyt znacznie siły wydzielniczej błony śluzowej żołądka. Wobec tego należy stosować raczej słabsze szczawy alkaliczno-słone, a więc wody ze źródeł Stefana lub Jana, ewentualnie także Szymona. Przy leczeniu przewlekłego zapalenia nerek unikamy większych ilości chlorku sodowego, tem samem i wód zamożniejszych w sól kuchenną. A więc i tu źródła Szymona lub Jana są odpowiedniejsze, aniżeli inne źródła szczawnickie.

Na ostatniem miejscu postawiliśmy w rzędzie wskazań dla wód szczawnickich choroby narządu oddechowego. Liczba chorych, obarczonych temi chorobami tworzy przeszło połowę wszystkich osób, leczących się w Szczawnicy i posługujących się w domu, poza porą zdrojową, jej źródłami. Już z tego powodu należy w tym właśnie zakresie stosować odrębną i bardzo szczegółową miarę przy kreśleniu i ustalaniu wskazań dla używania szczaw alkaliczno-słonnych. Zasadniczo kierować się trzeba względami ogólnymi, a przy

udzielaniu szczegółowych wskazówek mieć na oku nie wyłącznie tylko stan dróg oddechowych, lecz także stan innych narządów. Głównych danych dostarczać powinno badanie narządu pokarmowego, z równoczesnem rozważeniem toku przemiany pierwiastków. Pod tym względem nie można się użalać na nadmiar ścisłości w wyborze źródeł szczawnickich. Najczęściej, jeśli nie zawsze, piją chorzy wyłącznie tylko wodę ze źródła Józefiny jako „specyfik” szczawnicki przeciwkaszlowi. U jednych jest to zupełnie właściwe,

RABKA: Wjazd do Zakładu.

u innych zasługuje na pewną krytykę. Nie wdając się w szczegóły tej krytyki, zaznaczymy tylko ogólnikowo na tem miejscu, że porówni z wodą ze źródła Józefiny korzystać należy z wody dwóch jeszcze źródeł: Wandy i Stefana. Pierwsze jest wskazane najzupełniej u osób niedokrewnych, zwłaszcza u dzieci, drugie u chorych, których żołądek odznacza się słabszą siłą wydzielniczą i ruchową. Woda ze źródła Stefana zasługuje także w całej pełni na wyszczególnienie we wszystkich tych przypadkach nieżyłowych dróg oddechowych, gdzie istnieje pewna skłonność do krwioplucia, chociażby tylko nieznacznego. Odpowiedź na pytanie, dlaczego właśnie jej dajemy pierwszeństwo, jest bardzo prosta. Mówiąc o działaniu wolnego CO_2 , zaznaczyliśmy, że gaz ten, dostawszy się do krwi, podnosi wyraźnie parcie w naczyniach, a więc, wyrażając się przystępniejszym językiem, zwiększa ucisk, wywarty na ściany tętnic. Pod wpływem tego zwiększonego naporu mogą drobniejsze naczynia pękać i stawać się przyczyną większych lub mniejszych krwotoków. Jasną jest rzeczą, że wolny CO_2 wytworzy się tem obficiej, im więcej dana woda zawiera dwuwęglanu, w naszym przypadku dwuwęglanu sodu. Pod tym względem jest różnica między wodą ze źródła Stefana a Józefiny bardzo wyraźna. Pierwsza z nich zawiera 3.03 gm. druga 4.00 gm. wody w litrze; Józefina jest więc o 33 % zamożniejsza.

Z całym naciskiem wystąpić wreszcie trzeba przeciw bezkrytycznemu piciu szczaw alkaliczno-słonnych wogóle, a wody szczawnickiej w szczególności w każdym przypadku gruźlicy. Nierzadko spotkać można chorych, u których gruźlica przebiega pod postacią t. zw. skrytą, gdzie niema ani podmiotowych ani przedmiotowych objawów ze strony narządu oddechowego, ale zato istnieją szczegóły, świadczące o znaczniejszej niedokrewności, a zwłaszcza o znacznym osłabieniu siły wydzielniczej żołądka, o zmniejszeniu ilości kwasu solnego w żołądku. U takich chorych nie mogą szczawy alkaliczne, odznaczające się większą zawartością sody, nie tylko wyrzucić dodatniego skutku, ale przeciwnie raczej szkodzą aniżeli pomagają. Jeslibyśmy dla nich chcieli szukać wskazań przy podawaniu wód szczawnickich, to jedynie tylko najslabsze z nich, ale zato zawierające dwuwęglan żelaza, mają rację bytu, a to tem rychlej skoro się odznaczają nieco większą ilością wapna, o którym ze ścisłych doświadczeń, wykonywanych przed 10 laty w klinice lekarskiej krakowskiej, wiemy, że wpływa dodatnio na wydzielanie zaczynu podpuszczkowego, fermentu trawiącego mleko. W takich przypadkach są jedynie na miejscu wody ze źrójów Jana i Szymona.

O ile zdroje Szymona i Jana już dla leczenia zdrojowego szczawnickiego istotną posiadają wartość, to tem większe jeszcze może być ich znaczenie dla leczenia kąpielowego. Dostarczają one wody w tej obfitości, jakiej nie daje żadne inne źródło, a więc starczą wybornie do zaopatrywania łaźni, w których na większą skalę możnaby stosować kąpiele gazowo-wodne.

Skuteczność tych kąpeli została w ostatnich czasach tak ogólnie uznana, zwłaszcza w leczeniu chorób narządu krążenia, że istotnie wielka to szkoda, że w Szczawnicy trzeba się posilkować sztucznymi kąpielami gazowymi, jakkolwiek jest pod ręką gotowy rodzimy materiał do ich przyrządzania.

Z chwilą, gdy zakłady szczawnickie posiedzą należycie urządzone łaźni, rozszerzy się natychmiast zakres wskazań dla tego pięknego i tak bogato przez przyrodę wyposażonego zdrojowiska, a równocześnie zniknie jeden z poważnych zarzutów, czynionych zarządów z powodu zamałej dbałości o rozwój zakładu, a przede wszystkim o rozwój jego urządzeń leczniczych.

Przypominać to trzeba na każdym kroku i aż do skutku, że wszystkie nasze zdrojowiska mają wszelkie dane po temu, aby stanąć na tym samym poziomie, na którym stoją zdrojowiska zagraniczne, że te ostatnie zawdzięczają swój rozwój, rozgłos i znaczenie nie jakimś nadzwyczajnym warunkom przyrodzonym, lecz wyrwalej, rozumnej i celowej pracy na polu urządzeń balneotechnicznych. Urządzeń tych potrzeba koniecznie i naszemu zdrojowiskom. Gdy je posiedzą, nie trzeba będzie obawiania się dla nich współzawodnictwa obcych zakładów, o którym dziś tyle się mówi i pisze.

DR. E. SUPIŃSKI.

RABKA.

Zdrowiska krajowe stanowią nie tylko środek leczniczy, z postępem nauki coraz szersze znajdujący zastosowanie, ale zarazem źródło bogactwa krajowego. Tłumnie odwiedzane zdrojowisko staje się ogniskiem handlu, wzbogaca okolicę, daje pracę mnóstwu ludzi, pobudza przedsiębiorczość, stwarza nowe gałęzie przemysłu, wnosi cywilizację, a za nią dobrobyt całej oko-

licy w dalekim promieniu. Popieranie krajowych miejscowości leczniczych leży przeto w dobrze zrozumiałym interesie kraju i społeczeństwa.

W szeregu naszych zdrojowisk krajowych jedno z poczynnych miejsc należy się Rabce. Główne składniki rabczańskich wód mineralnych stanowią chlorek sodu, oraz jodek i bromek sodu, nadające im charakter solanek jodo-bromowych. Znaczenie i wartość lecznicza tej grupy wód polega na ilości soli kuchennej, w stosunku do ilości jodu i bromu, zawartych w wodzie. Tysiąc gramów solanki rabczańskiej zawierają przeszło 22 gram. soli kuchennej, jodku sodu 7,045 gramów, bromku sodu 0,073 gr. — obok wielu innych, dla tej grupy wód mniej ważnych składników.

W szeregu solanek jodo-bromowych należy się przeto wodom rabczańskim bezwarunkowo pierwsze miejsce, dotychczas niesłusznie przez wody z Hall usurpowane, wody te bowiem zawierają w 1000 gramach tylko 12,571 gramów soli kuchennej, obok 0,028 jodoru i 0,081 bromku magnezowego, a więc niemal o połowę mniej soli i jodu niż wody rabczańskie. Przewyższając tak znacznie swymi składnikami wody z Hall — dystansuje solanka rabczańska tem samem inne, tym podobne zdroje zagraniczne, że tylko wspomnę najwięcej znane Heilbrunn, Kreuznach, Königsdorf, Goczałkowice i t. d.

Najslabsze ze źródeł rabczańskich, źródło Kazimierza, zawiera w 1000 gramach wody 12,580 gramów soli kuchennej, 0,010 jodku sodowego i 0,028 bromku sodowego — przewyższa natomiast wodę z innych źródeł znaczną zawartością węglanu litowego. Gdy bowiem źródła Maryi i Rafaeli mają po 0,027 gramów tej soli, a źródło Krakusa 0,052 gr., to woda ze źródła Kazimierza w 1000 gramach zawiera 0,0836 gramów węglanu litowego.

Solanki zawierające związki litu, na które dopiero w ostatnich czasach dzięki pracom Mendelsohna baczniejszą zwrócono uwagę, zyskały specyficzne znaczenie w cierpieniach na tle skazy moczowej, w tworzeniu się piasku i kamieni moczowych. Solanki takie, zawierające na ogół tylko małe ilości soli litowych, nie tylko zwiększają diurezę, ale posiadają własność rozpuszczania kwasu moczowego — uwalniają go bowiem z połączeń trudno rozpuszczalnych i zamieniają w łatwo rozpuszczalne związki. Solanki takie nazwano ogólnie wodami litowemi. W ich szeregu pierwsze miejsce zajmuje Salzschlirf Bonifaciusquelle, zawierająca w 1000 gramach 10,240 gramów chlorku sodowego i 0,210 gr. chlorku litowego. Drugie z rzędu Elster Königsquelle zawiera w 1000 gramach wody 1,474 gr. chlorku sodowego i 0,108 gr. węglanu litowego. Trzecie miejsce w tej grupie wód należy się bezwarunkowo solance ze źródła Kazimierza, która w 1000 gramach zawiera 11,568 gr. chlorku sodowego i 0,083 gr. chlorku litowego.

Reasumując wyniki chemicznego rozbioru wód rabczańskich ze względu na znaczną zawartość chlorku sodowego oraz związków jodu i bromu, przyznać im należy wśród solanek jodobromowych pierwsze miejsce, niesłusznie dotąd wodom z Hall przyznawane, ze względu zaś na wysoką zawartość węglanu litowego zajmuje źródło Kazimierza trzecie miejsce w grupie solanek litowych, nie uwzględniając już tego, że wśród zdrojowisk krajowych w pierwszym i drugim względzie należy się Rabce bezwarunkowo pierwszeństwo.

Co do zastosowania leczniczego wód rabczańskich, to opierając się na dotychczasowych badaniach solanek jodo-bromowych, są one wskazane we wszystkich cierpieniach polegających na upośledzeniu przemiany materii i stanach pozapalnych, połączonych z wysiękami, w żołądkach, w drugo- i trzeciorzędnych zmianach kiło-

wych, w chorobach serca i naczyń krwionośnych. Przy wewnętrznym używaniu solanek rabczańskich, chlórerek sodu działając na błonę śluzową przewodu pokarmowego, pobudza do zwiększonej wydzieliny, zozpuszcza nagromadzony śluz, pobudza chłonięcie naczyń limfatycznych, podnosi łaknienie i przyczynia się do lepszego trawienia przez szybszą przemianę skrobi w cukier za pomocą śliny i szybszą peptonizację ciał białkowych.

Jod i brom znajdujemy w solankach zawsze jako sole: sodowe, potasowe lub magnowe i to w małych tylko ilościach.

Z tego względu długi czas odmawiano im jakiegokolwiek znaczenia leczniczego. Dopiero nowsze badania wykazały pojawianie się jodu w moczu przy używaniu wód jodowych. Prace zaś Baumana, który wykrył w gruczole tarczowym organiczny związek jodu zwany thyreojo-dyną, wyłómaczyły wybitne działanie solanki jodowej przy wolu. Stąd nazwa Kropfwasser, dana głównemu źródłu „Tassilo“ w Hall.

Farmakodynamiczne działanie jodu i bromu zaznacza się przede wszystkim pobudzeniem czynności naczyń limfatycznych, przez co zwiększa się zdolność resorbeyjna nie tylko gruczolowych organów ale i innych tkanek. Obok tego działają sole jodowe bardzo wybitnie na system naczyniowy zwłaszcza w procesie miażdżycy tętnic, są zaś jednym ze specyficznych środków w leczeniu kiły.

Przy ocenianiu działania solanek jodobromowych użytych w formie kąpeli uwzględnić musimy trzy wpływy: mechaniczny, termiczny i chemiczny. Dwa pierwsze wspólne są dla wszystkich kąpeli w wannie stosowanych a polegają na złuszczeniu przyskórka i lepszej transpiracji skóry oraz zmianach w krążeniu i rozmieszczeniu krwi w organizmie, zależnie od temperatury kąpeli i czasu jej trwania. Tak zwany zaś chemiczny wpływ kąpeli solankowo-jodowych, działających drogą skórnych zakończeń nerwowych, polega na obecności soli kuchennej i związków jodowych; oraz uwalniającego się ze swych połączeń kwasu węglowego. Zaznacza się zaś przyspieszeniem przemiany materii, przyczem ze zwiększeniem się wydzielonego bezwodnika węglowego, rośnie potrzeba zwiększonego dowozu tlenu, a przez to podniesienie się assimilacji i resorbeyja produktów wypocinowych pozapalnych.

Opierając się na własnościach i działaniu solanek jodo-bromowych, są wody rabczańskie wskazane w następujących stanach chorobowych:

w zołzach (scrophulosis) bez wyraźnego umiejscowienia i wszystkich na tem tle rozwijających się cierpieniach oczu, skóry, błon śluzowych, nosa i gardła, okostnej, kości i stawów, obrzękach i zwyrodnieniu gruczolów limfatycznych;

w reumatyzmie stawowym z wysiękami i w rozmaitych formach skazy moczowej;

w kile (syphilis) drugo i trzecio-rzędnej z wszystkimi zmianami na tem tle;

w przewlekłych zapaleniach błon surowiczych z wypocinami w jamie brzusznej, opłucnowej i worku osierdziowym;

w chorobach serca, jak: zapaleniu wsierdzia i osierdzia, zwłaszcza po przebytych reumatyzmie, oraz w początkowej miażdżycy tętnic;

w cierpieniach organów płciowych kobiecych, jak: włókniakach, wysiękach pozapalnych i przewlekłych zapaleniach macicy;

Wysoką wartość i doniosłe znaczenie lecznicze zdrojowiska Rabka, stanowią jednak nie tylko jego bogata solanka jodobromowa. Górskie położenie samej miejscowości, wzniesionej o 540 mtr. nad p. m. i odpowiadające temu znakomite warunki klimatyczne, idealna czystość powietrza, intensywna insolacja terenu ku południowi zwróconego, nadają tej miejscowości charakter pierwszorzędnej stacji klimatycznej dla osób niedokrewnych, nerwowych i ozdowieńców.

Tym przyrodzonym warunkom w jakich się Rabka znajduje, odpowiadają też urządzenia higieniczne i balneotechniczne, stojące na wysokości nowoczesnych wy-

magań. Mało które zdrojowisko wykazać może tyle i w tak szybkim tempie dokonanych ulepszeń, mających na celu zdrowotność, bezpieczeństwo i wygodę leczącej się publiczności. Prace w tym kierunku podjęte wyniosły zdrojowisko w ciągu ostatnich lat pięciu, na pierwszorzędne stanowisko wśród zdrojowisk krajowych. Do tych urządzeń należą: budynek izolacyjny dla chorób zakaźnych, kanalizacja i klosety wodne, wodociągi, dostarczające znakomitej wody do picia, oświetlenie ele-

RABKA: Dom „Nowy Dwór“.

ktryczne zakładu i mieszkań, oraz mnóstwo innych ulepszeń tak przy źródłach mineralnych, w łaźniach, jak i w domach mieszkalnych.

Wiadomości bieżące.

Frekwencja w naszych zdrojowiskach:

W Ciechocinku bawiło do 10 czerwca b. r. osób	1.306
w Iwoniczu	700
w Krynicy	2.167
w Rabce	716
w Rymanowie	350
w Szczawnicy	239
w Truskawcu	776
w Zakopanem	2.337

Echa letnie. Pod tym tytułem zamieszcza *Słowo Polskie* kilka prawdziwych i cennych uwag, które pozwalamy sobie w całości powtórzyć:

Rozpoczęło się życie w zdrojowiskach i letniskach — letnich rezydencjach naszych, tworzących czasowo ogniska towarzyskie, nie ustępujące liczebnością, jako zbiorowiska

czytelników gazet, miastom. Otwiera się okres krótkich, ale przez cały rok pamiętnych potem wczasów, dobrze zasłużonych i niezbędnych przy dzisiejszym trybie pracy, obowiązującej wszystkich.

Oczywiście, dopóki nie mamy należyście urządzonych siedzib stałych, trudno wymagać, aby czasowe świeciły blaskiem europejskiej kultury. Niejedną też niedogodność przejdą ci, którzy w kraju odpoczywać i leczyć się będą, ale na ogół przyroda piękna i bujna naszej ziemi, na której łąnie się znajdują, sownie opłaci braki kultury i pojedna ludzi naszych z kwestyonowaną przez tetryków zasadą popierania uzdrowisk własnych. Najskuteczniej wypoczywa się między swoimi na swojej ziemi.

Życząc siedzibom letnim i czasowym ich mieszkańcom dni słonecznych, otwieramy rubrykę niniejszą na kronikę ruchu wakacyjnego. A do zasilania jej wzywamy uprzejmą prośbą przyjaciół naszego pisma, których uważamy za swoje ciało konsularne, zrządzeniem losu po świecie letnisk i zdrojowisk rozmieszczone. Każde przygodne współpracownictwo, mające na celu informację, w rubryce tej chętnie uwzględnimy. Przyczem z góry wymówić sobie musimy prawo odrzucania listów, poświęconych specjalnie krytyce i narzekaniu (tych jest zawsze najwięcej).

Komisja zdrojowa w Krynicy odbyła w dniach 15. i 16. b. m. posiedzenia pod przewodnictwem c. k. Radey Namiestnictwa i kierownika c. k. Starostwa w Nowym Sączu Władysława Jarosza.

Przy dokonanych wyborach, został wybrany zastępcą przewodniczącego A. Grabowski, c. k. Komisarz pow. i zarządca zdrojowy, asesorami zaś Naczelnik gm. Krynicy względnie tegoż zastępcą i Michał Klimczyk, właściciel willi Tatrzaskiej.

Z najważniejszych uchwał podajemy:

1. Zatwierdzono kontrakt z dyrekcją Teatru lwowskiego miejskiego, który poczynawszy od 7. lipca będzie przez dwa miesiące dawać przedstawienia w Krynicy.

2. Uchwalono zaprowadzić oświetlenie elektryczne w teatrze i na deptaku jeszcze w bieżącym sezonie.

3. Celem doprowadzenia do skutku sprawy oświetlenia elektrycznego w całym Zakładzie zdrojowym w jak najkrótszym czasie, wybrała Komisja komitet, mający traktować z instytucjami finansowymi krajowymi o uzyskanie na ten cel potrzebnego kredytu.

4. Po odczytaniu ofert wniesionych na dostarczenie muzyki zdrojowej, uchwalono ze względu na brak pomieszczenia, najpierw przystąpić już w bieżącym roku do budowy domu dla muzyki i nowego obszerniejszego pawilonu muzycznego, a potem dopiero pomyśleć o powiększeniu orkiestry. Tymczasowo zaś zawarto z dotychczasowym dyrektorem orkiestry Adamem Wrońskim kontrakt na dalsze 3 lata z tą zmianą, że zamiast jak dotąd od 15., już od 1. czerwca będzie grać na deptaku cała orkiestra, składająca się z 18. członków, a do 1. czerwca i od 15. do końca września z 10. członków.

I-sza lista gości w Szczawnicy za czas od 20. maja do 12. czerwca wykazuje 160 drużyn, a 239 osób. Liczba gości zwiększa się z dniem każdym stale.

W wykazie gości, którzy zawitali do Szczawnicy, zwracają uwagę miejsca stałego ich pobytu. Oto trzy osoby przybyły do Szczawnicy aż z Nowego Jorku! Prócz tego są tam mieszkańcy Tomka i Moskwy w wielkiej liczbie, Warszawa i Wilno reprezentowane silnie. Jeden gość z Pragi. Z gości lwowskich bawi między innymi dyrektor poczt i telegrafów, p. Seferowicz.

Sezon w Lubieniu rozpoczął się znacznie wcześniej, jak w latach poprzednich. Panujące przez kilka tygodni zimna dowiodły, jak na czasie było zaprowadzenie w Lubieniu centralnego ogrzania w łazienkach. To też kuracjusze zjeżdżają w tym roku znacznie liczniej, jak w poprzednich latach, mając pewność, że z jednej strony ciepłe mieszkanie,

a z drugiej ogrzane łazienki, pozwolą z całym spokojem oddawać się leczeniu bez obawy przeziębienia się.

W tym roku przebudowano zupełnie Hotel Concordia, który urządzono wygodnie, a nawet z komfortem i zaopatrzone również w piece kaflowe. Wobec tego dziś w Lubieniu już większa część pokoi jest zaopatrzona w piece, co w tym roku prawdopodobnie znakomite usługi odda.

Widać tu na każdym kroku ogromny postęp i dbałość tak o wygody jakoteż o upiększenie i uprzyjemnienie pobytu. Hotel odnowiony zupełnie i świeżo urządzone może i najwybredniejszych zadowolnić, nowy pawilonik dla muzyki, umieszczony pośrodku zakładu, ma tę dodatnią stronę, że głos muzyki równomiernie się rozchodzi i nie go nie tłumia.

Maszyna parowa, którą sprawiono w miejsce kieratu, funkcjonuje doskonale i skutkiem tego usunięto zupełnie dawne czekanie na kąpiele, usunięto brak wody, co było tak bardzo przykre szczególnie dla tych chorych, którzy się sami poruszać nie mogą. Jednym słowem Lubień ogromnie się podniósł i zasługuje na ogólne poparcie.

Pracownia naukowa w Ojcowie. Dzięki dobrej woli zarządu dóbr księstwa Czartoryskich i administracji Ojcowa, w komnacie nad Bramą zamkową pomieszczoną została pracownia naukowa przyrodniczo-ludoznawcza.

Urządzeniem jej, pod kierunkiem i opieką dr. Stanisława Kozłowskiego, dyrektora miejscowego zakładu leczniczego, zajął się S. J. Czarnecki, badacz jaskiń doliny Prądnika.

Głównym celem nowej pracowni naukowej jest gromadzenie okazów przyrodniczo-etnograficznych i archeologicznych z okolic Ojcowa, tak bogato przez naturę uposażonych w tym względzie.

Badacze i turyści przejezdni, zajmujący się studiami na miejscu, znajdują tu punkt oparcia i ognisko dla porozumiewania się co do wspólnych wycieczek, porządkowania swych kolekcji i badania okazów, zdobytych na miejscu.

Lecznica Dra Tarnawskiego w Kossowie, położona na wzgórzu za miastem, urządzona wzorowo, ze zbytkiem, mogąca współzawodniczyć z pierwszorzędnymi zakładami zagranicznymi

Łazienki nowe z dachem szklanym, pełne światła i ciepła, zaopatrzone w wodę źródłaną, którą dostarcza ruhami motor najnowszej konstrukcji, służą do procedur hydropatycznych.

Wielki park, utrzymany starannie, ma cudowne szpalery i grupy smereków, sosen, świerków, swojskich, alpejskich i srebrzystych amerykańskich, z trudem przez lat z sadzonek wychowanych.

W parku rozrzucone piękne wille, budowane w stylu zakopiańskim, umeblowane z artystycznym smakiem, a wszystko co jest w nich, to wyroby krajowe, poczynawszy od mebli w stylu zakopiańskim, kończąc na kossowskich kilimkach zdobitych ścian i podłogi. Ogród owocowy, dzieło długoletniej pracy zamiłowanego pomologa, właściciela Zakładu dr. Tarnawskiego. Są to szpalery karłowatych drzew, prowadzonych na drutach i stelarzach. Sam dr. Tarnawski będąc biednym studentem, wierny swej dewizie „Władaj sobą“, ciężką i wytrwałą pracą, zdobył stopień doktora medycyny, i uzyskał jako lekarz powiatowy w Kossowie, opinię zdolnego i powszechnie lubianego człowieka. Sposób leczenia prosty: powietrze, gimnastyka, kąpiele hydropatyczne, a głównie sposób żywienia — tak zwaną kuchnią jarską czyli wegetaryjańską.

Celem podobnych zabiegów, jest przez zmianę pożywienia wywołanie zmiany składników krwi.

Przepisy kuracyjne ogromnie ostre. Kuracja bezwzględna, lecz wychodzi na najlepsze.

Byłoby wskazaniem, aby tej kategorii chorych, którzy tylko świeżego powietrza potrzebują, nie krępować wiktem jarskim i stworzyć dla nich osobny oddział i odmienną kuchnię, a wtedy napływ kuracjuszków znacznieby się powiększył, czego tak Zakładowi, jak i cierpiącemu społeczeństwu życzyćby należało.

W końcu nadmienić należy, że dr. Tarnawski zamierza utworzyć fundację i oddać ten piękny Zakład na usługi kraju.

Kongres przeciw gruźlicy. W dniu 1. czerwca b. r. rozpoczęło w Berlinie obrady zgromadzenie lekarzy niemieckich, zajmujących się gruźlicą. Pierwszy wykład miał prof. Wassermann o zmianach wywołanych w ustroju przez tuberkulinę. Prof. Pickert mówił o wyborze chorych nadających się do leczenia sanatoryjnego, a prof. Wolf o prześwietlaniu promieniami Roentgena jako środka dyagnostycznym w gruźlicy płuc. Prof. Leo wreszcie omawiał leczenie gruźlicy płuc zapomocą przekrwienia biernego, a to przez układanie chorych tak, aby klatka piersiowa była nisko położona.

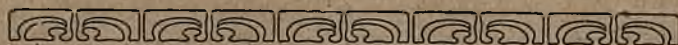
Rachunki lekarskie. Wydział Towarzystwa Samopomocy Lekarzy przypomina Kolegom, iż Walne Zgromadzenie w dniu 29. kwietnia 1905 r. zaleciło lekarzom przedkładanie pacjentom rachunków lekarskich półrocznie, ewentualnie po skończonem leczeniu.

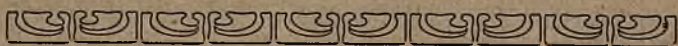
Spis lekarzy Polaków ordynujących w zdrojowiskach krajowych i obcych.

Baden pod Wiedniem: Dr. Kümmerling.
 Biarritz: Dr. Bøhdanowicz.
 Birsztany: Dr. Grodecki.
 Busko: Dr. Dymnicki, Grabowski, Majkowski, Radzi-szewski, Sawicki, Sulimirski.
 Bystra (Szląsk austr.): Dr. Jekeles.
 Cudowa: Dr. Brodzki.
 Ciechocinek: Dr. Arnstein, Asterblum, Certowicz, Ciagliński, Dębicki, Górski, Lubowski, Ruppert, Tannenbaum, Wolberg.
 Copoty: Dr. Sterling.
 Darków: Dr. Klimek.
 Druskieniki: Dr. Bujakowski, Szepietowski.
 Franzensbad: Dr. Moraczewska, Rosner, Steins-berg, Zeitner.
 Gastein (Hof): Dr. Jez.
 Gleichenberg: Dr. Bulikowski.
 Gries koło Bozen: Dr. Nazarkiewicz.
 Hall (Bad): Dr. Feuerstein.
 Inowrocław: Dr. Krzywiński, Przybyszewski.
 Iwonicz: Dr. Berger, Damański, docent Gabrysze-wski, Lanes, Staniszewski, Stauber.
 Karlsbad: Dr. docent Biernacki, Goldwasser, Hasse-wicz, Kaufmann, Kołaczkowski, Kostecki, Kretowicz, Kropf, Maleszewski, Moraczewski, Scharf, Śliwiński, Süsskind.
 Kissingen: Dr. F. Chłapowski, Maciejewski.
 Kołobrzeg: Dr. A. Chłapowski.

Kosów: Dr. Tarnawski.
 Krynica: Dr. Aronsohn, Askenazy, Better, Cercha, Dębicki, Ebers, Kmiotowicz, Kopf, Lewicki, Lorentski, Mayer, Skórczewski, Tyszecki (dent.), Wąsowicz, Zarzycki, Zathay.
 Lubień: Dr. Mikolašek, Obmiński.
 Marienbad: Dr. Dobija, Eichhorn, Harajewicz, Kwiat-kowski, Liebeskind, Reinhold, Schermant.
 Maryówka: Dr. Zakrzewski.
 Morszyn: Dr. Jasiński.
 Nałęczów: Dr. Dobrucki, Gliński, Makowski, Męcz-kowski, Puławski (dyr. zakład.), Rudzki.
 Nauhaim: Dr. Jankowski, Jaworowicz, Łowiński.
 Odessa: Dr. Jachimowicz.
 Oeynhausen: Dr. Janta-Połyziński.
 Ojców: Dr. Kozłowski.
 Piszczany: Dr. Teichmann.
 Połaga: Dr. Skowronski, Świętochowski (zakładowy).
 Pustomyty: Dr. Hermelin.
 Rabka: Dr. Cholewicz, Kaden, Lang, Supiński (l. zakł.).
 Reichenhall: Dr. Goldschmidt, Sadowski.
 Rymanów: Dr. Bielecki, Dukiet, Regiec, Wajgiel.
 Sławuta: Dr. Dobrzycki, Dzierzbicki, Przesmycki.
 Solec: Dr. Daniewski, Knoff.
 Swoszowice: Dr. Trzciński.
 Szczawnica: Dr. Gorski, Hammerschlag, Kołaczkow-ski, prof. Korczyński, Kretz, Kruszyński, Singer, Żuliński.
 Tenczyn: Dr. Filipkiewicz (lek. zakł.), Münz, Wobr.
 Truskawiec: Dr. Krzyżanowski, Mindes, Pelczar, Prasehil.
 Wiesbaden: Dr. Błociszewski.
 Wysowa: Dr. Taub.
 Zakopane: Dr. Chramiec, Chwistek, Czaplicki, Dłuska, Dłuski, Gaik, Gawlik, Janiszewski, Majewicz, Sokołowski (dent.), Tabor, Woyczyński, Żychoń.
 Żegiestów: Dr. Piotrowski.

Treść: Prof. Dr. L. Korczyński: Kilka uwag o wodach szczawni-ckich. — Dr. E. Supiński: Rabka. — Wiadomości bieżące. — Spis lekarzy Polaków ordynujących w zdrojowiskach. — Ruch pociągów kolejowych. — Ogłoszenia.

B. asystent Kliniki wewnętrznej U. J.

Dr. Kazimierz Flis

ordynuje w chorobach wewnętrznych

od godziny 8 do 9 rano i od 3 do 5 po południu
 Kraków, Rynek gł. L. 9, I. p. (naprzeciw kościoła św. Wojciecha).

Telefon Nr. 405.

Wyciąg z rozkładu jazdy kolei północnej.

200	640	1000	1020	355	718	525	920	231	305	<div>↓</div> <div>prz. } odj. } prz. } odj. }</div> <td colspan="4">Kraków</td> <td rowspan="5"><div>↑</div><div>↑</div></td> <td>515</td> <td>243</td> <td>1009</td> <td>818</td> <td>1142</td> <td>726</td> <td>945</td> <td>608</td> <td>620</td> <td>—</td>	Kraków				<div>↑</div> <div>↑</div>	515	243	1009	818	1142	726	945	608	620	—
305	750	1049	1109	443	804	638	1032	316	409		{ odj. prz. odj. prz.	406	204	909		737	1059	629	830	524	537	—			
—	815	1110	527	—	659	1105	—	415	—			311	1108	—		718	1038	—	759	—	—	1028			
—	839	1133	550	—	726	1132	—	439	—			243	1045	—		650	1013	—	734	—	—	1035			
—	—	—	—	—	745	1158	—	451	—			208	—	—		631	—	—	—	—	—	958			
—	—	—	—	—	806	1219	—	507	—	—	Mysłowice				152	—	—	611	—	—	—	937			
—	854	1141	604	—	738	1146	—	454	—	—	Szczakowa				221	1027	1232	612	939	—	702	—	—	931	
—	901	1147	610	—	745	1153	—	504	—	—	Granica				214	1021	1225	605	932	—	655	—	—	924	

REICHENHALL

willa Schönheim

Dr. W. Sadowski

ordynuje jak corocznie od 15-go maja.

Dr. Zygmunt Czop

ordynuje jako kierownik Zakładu leczniczego jak w latach poprzednich

w Jaworzu — Śląsk austr.

Dr. S. FILIPKIEWICZ

lekarz zakładowy

w Cieplicach Trenczyńskich.

Podręcznik informacyjny dla pacjentów do nabycia w księgarniach: **Kraków**, Krzyżanowski; **Lwów**, Seifert; **Warszawa**, Wende i Ska.

Sole do kąpieli z kwasu węglowego (CO₂)

zastępujące kąpiele w Nauheim, Kissingen i t. p.

Kąpiele te stosowane na ordynację i pod kontrolą lekarza, działają znakomicie w astmie, cierpieniach nerwowych, zapaleniach oskrzeli (bronchitis), rozedmie płuc, wadach serca, nerwowej niemocy płciowej itp., niemniej doskonały środek do pobudzenia krążenia krwi. Skutek taki sam, jak po kuracji w zdrojowiskach zagranicznych, a koszt stokroć niższy. Nabyć można w aptekach i żądać z marką fabryki „TLEN“.

Liczne zaświadczenia i podziękowania!

Oprócz kąpieli z kwasu węglowego, które w ciągu lat kilku bardzo się rozpowszechniły są: **Kąpiele borowinowe z kwas. węglowym**; **Kąpiele borowinowe zwykłe**, Francensbadzkie; **Kąpiele jodowo-bromowe z kwasem węglowym**; **Kąpiele balsamiczno-sosnowe z kwasem węglowym**.

Przyrządanie kąpieli z naszych soli jest nadzwyczaj do-
godne, a sama kąpiel bardzo przyjemna w użyciu.

MYDŁA LECZNICZE NATŁUSZCZONE

WE WSZELKICH ODMIANACH.

MYDŁO OD ŁUPIEŻU

wplywające jednocześnie korzystnie na porost włosów, przyrządzone podług przepisu Dra Lustra z Krakowa, specjaliści kosmetyki lekarskiej i chorób włosów.

BAY-RUM „TLEN“

znakomity środek do nacierania skóry głowy.

MYDŁO ALKALICZNE

zastosowane do cery tłustej, połyskującej — skłonnej do wgrów i pryszczy, przyrządzone podług wskazań Dra Lustra. Pod wpływem mydła alkalicznego staje się skóra biała i gładka.

MYDŁO NEUTRALNE

do pielęgnowania twarzy i rąk, przyrządzone ściśle podług przepisu Dra Lustra.

TLENOL Woda do ust Dra Napoleona Cybulskiego, Prof. Wszechn. Jagiellońskiej.

WSZELKIE ŚRODKI OPATRUNKOWE

poleca

LWOWSKA FABRYKA CHEMICZNA

„TLEN“

LWÓW-ZAMARSTYNÓW

10 medali złotych i odznaczeń, w tem medal złoty z Wystawy Przyrodniczo-lekarskiej w Krakowie 1900 r.

Zakład wodoleczniczy

wody siarczano-solankowej
PODGÓRZE

10 minut drogi pieszej od Krakowa
Lekarz zakładowy na miejscu.

Pensjonat hydropatyczny

Dr. J. Kołaczukowskiego
w Szczawnicy

cały rok otwarty. Urządzenia postępowe. Nowo założony park wyłącznie dla Pensyonarzy. Kuchnia wykwinna higieniczna. — Ceny przystępne.

Zarząd.

ZAKŁAD DENTYSTYCZNY

Dra T. TYSZECKIEGO

(Z KRAKOWA)

przez lato **w Krynicy**

dom pod „Orłem“.

Fabryka Gorsetów

Franciszki Stoeger

przeniesiona na ulicę Grodzką L. 9

I-sze piętro

wykonuje zamówienia podług miary
w przeciągu 4—8 godzin.

Przyjmuje gorsety do naprawy i do czyszczenia.

Najnowszy Zakład plisowania

przy ulicy **Stradom 10**, w podwórzu

przyjmuje do gufrowania wszelkie materye, oraz wykonuje **Suknie** kloszowo plisowane podług najnowszej mody paryskiej, **Bluzki** jakoteż sukienki dzieciinne plisowane i w desenie, **Wolany do halek.**

Wszelkie zamówienia wykonuje się szybko i po bardzo przystępnych cenach. — Zamówienia zamiejscowe uskutecznia się odwrotną pocztą.

Rozalia Frischer.

KTO POTRZEBUJE BANDAŻA
rupturowego

na hernię pachwinową, pępkową, pasa brzuszego dla lekkiego chodzenia lub podtrzymywania nerki wędrującej, **pończoch gumowych bez szwu**, **gorsetów** do prostego trzymania się i dla kalek, **sznurówek** dla pań najnowszej konstrukcji, nieszkodzących zdrowiu, lub też kto z dotychczasowego nie jest zadowolony, raczy się z całym zaufaniem udać osobiście do wynalazcy bandażów, które są polecane przez Wnych Panów Profesorów i lekarzy i zostały odznaczane na wystawach lekarskich **złotymi medalami** za przewyższanie dobrocią nie tylko wyrobów krajowych ale i zagranicznych.

Knapiński, Kraków

Sławkowska 4.

Dostawca dla c. k. klinik, szpitali wojskowych i cywilnych.

„Gazeta Narodowa“

wychodząc dopiero o godz. 6 wieczorem, jest w możności zamieścić wiadomości o wszystkim, co stało się na świecie do godziny 5 po południu, tem samem więc swoim czytelnikom zamiejscowym przynosi nazajutrz rano zupełny obraz wydarzeń dnia poprzedniego.

zamieszcza stale dwa fejletony powieściowe, a trzeci okolicznościowy.

Przedpłata na „Gazetę Narodową“ wynosi z przesyłką pocztową:
miesięcznie **2 kor. 50 hal.**, kwartalnie **7 kor. 50 h.**, półrocznie **15 kor.**

Prenumeratorowie „Gazety Narodowej“ mogą po bardzo zniżonej cenie otrzymać „Tygodnik mód i powieści“, jako też warszawski tygodnik „Ziarno“ z 12 tomikami rocznej premii.

Administracja „Gazety Narodowej“ we Lwowie, ul. Kopernika 7.

Najtańszy Skład Papieru

Materiałów do pisanja i rysowania, oraz Towarów galanteryjnych. — Najnowsze ilustrowane karty korespondencyjne i Albumy do tychże. — Pamiętki z Krakowa. — Towary galanteryjne z herbami i orłami polskimi w wielkim wyborze. Wielki wybór Perfumeryj, Grzebień, Szczoteczek i Szczotek Woda kolońska.

Janeczek & Ziembicki

w Krakowie, Rynek L. 8,
naprz. kościoła św. Wojciecha. — Telefon 603.

Zlecenia zamiejscowe wysyła się odwrotną pocztą za zaliczką.

W Krynicy

J. Znamirowskiego

Pensjonat Warszawski

dawniej „Hydropatyczny“

w idealnem położeniu, pierwszorzędny dom o 70 pokojach. Kuchnia wzorowa. Czytelnia, werandy, ogród, sala i plac zabaw.

Prospekty rozsyła bezpłatnie

Zarząd.

W Krynicy

„UNIWERSAL“

konces. dom komis.-spedycyjny, kantor wymiany, biuro informacyjne wynajmu mieszkań, pośrednictwa pracy, plakatowania ogłoszeń i reklamy, agencja dzienników etc.

poleca swe usługi.

Kauczyński i Oberński

Lwów, ul. Karola Ludwika 7 — FILIA: ulica Halicka 6

MAGAZYN ZABAWEK

Ceny niezwykle niskie. — Towar znakomity. Cenniki ilustrowane gratis.

galanterji, nowości, artykułów modnych, gier sportowych. LAWN-TENNISY w olbrzymim wyborze, do wyboru 2.000 rakiet.

Wityński Fabryka Cukrów, Herbatników i Pierników

Lwów, ul. Bałotego L. 10 — Filia: ul. Żółkiewska L. 61.

Poleca swe najlepsze i najzdrowsze wyroby po cenach fabrycznych. — Pół Klg Herbatników w 150 gatunkach 70 ct.

Zakład rzeźbiarsko - kamieniarski Braci TREMBECKICH

przy ul. Rakowickiej 7

podejmuje się wszelkich robót, w zakres kamieniarsstwa wchodzących, tak w mieście jak i na prowincyi, oraz poleca ogromny wybór gotowych pomników i grobowców rodzinnych po cenach bardzo niskich.

Wincenty Piwowarski

majster studniarski

zamieszkały w Podgórzu, ul. Targowa 1, róg ul. Józefińskiej

podejmuje się wykonania: studzien w mułkach, skałach (dynamitem), murowanych cegłą, z krążków betonowych, cembrowanych, ciosowych, z własnego lub bez materiału; pomp drewnianych i żelaznych różnych konstrukcyi, tak ssących jak też tłoczących.

Ceny umiarkowane. — Kosztorysy darmo.

MORSZYN

pod Stryjem — stacja kolei (3 godziny od Lwowa), poczta i telegraf w miejscu.

Własność Towarzystwa lekarzy galicyjskich.

Źródło wód gorzkich, solanki, borowina, hydroterapia. Nowe piękne łazienki, urządzenia lecznicze najnowsze, wodociąg, domy mieszkalne bardzo wygodne, miejscowość drenami osuszona. Wspaniały park, rozległe lasy szpilkowe, piękna okolica.

Wskazania: choroby serca, trzew brzusznych, kobiece, dlatezy, żoły i t. p.

Restauracya we własnym zarządzie.

Sezon od 1. czerwca do 30. września. — Lekarz zakładowy (jak w roku zeszłym) *Dr. Stanisław Jasiński*.

Prospekty na żądanie.

Pierwszy Zakład bandaży-ortopedyczny H. BOGDANOWICZA z Pragi

ul. Grodzka 35. W KRAKOWIE ul. Floryańska 9.
Dostawca bandaży dla Miejsk. Kasy chorych. Specjalista
brzusznych pasów. — Dla Pań dan. ska obsługa.

Poleca swoje własne wyroby w najlepszych gatunkach we własnych i zagranicznych konstrukcyach, pasy przepuklinowe, pachwinowe, pępkowe, pasy brzuszne i nerkowe, konstrukcyi najstawniejszych WP. Profesorów. Sznurówki i szelki do prostego trzymania się. Sztuczne aparaty do równania różnych części ciała, oraz poduszki i pończochy gumowe. Pasy higieniczne miesięczne system Teufela. Irygatory, strzykawki, wała, przyrządy do inhalacyi, prześcieradła gumowe, suspensoria itp.

Zamówienia wykonuje się szybko i odwrotną pocztą.
Na żądanie Wielm. P. T. Klientów przychodzę lub przyjeżdżam na prowincję.

Lecznica fizykalna Dra Cezara Komorowskiego Zakład wodolecznicy

sztuczne kąpiele mineralne zastępujące kąpiele naturalne krajowych i zagranicznych źródeł.

Sezon przez cały rok. — Pokoje dla chorych.
Inhalatorium. — Elektro-mechanoterapia. — Leczenie reumatyzmu.

Kraków, Dębiki, ul. Pocztowa 112.

Wincenciak Franciszek

Kraków, ul. Garbarska L. 4, (obok hotelu Krakowskiego)
polecą

Obuwie męskie, damskie i dziecięce
— fasony angielskie, francuskie i amerykańskie. —

Z prowincyi zamówienia wykonuje na podstawie nadesłanego
ślarego bucika. **Franciszek Wincenciak.**

ZAKOPANE

Zakład wodolecznicy
pomieszczony w willi przy ulicy Krupówki
i willi „Adasiówce“ w Kuźnicach.

Ceny przystępne.

— **Dr. CHWISTEK** —
lekarz kierujący.

KRYNICA

Zarząd z wszelkim komfortem
urządzonego

Hotel-Pension Karolówka

zawiadamia Szanowną Publiczność,

że ma zawsze pokoje dla przejezdnych gości
od 2 koron za dobę, oraz, że w czasie od
15 maja do 30 czerwca i począwszy od
1 września, ceny dla pensjonariuszów są
o 25⁰/₁₀ niższe.

**Fortepian, wypożyczalnia książek i gry
towarzyskie na miejscu w hotelu.**

Pierwszorządna Restauracya.

Bliższych szczegółów udzieli na żądanie

L. Dyczkowski, Karolówka.

TAPETY

Materye meblowe,

BYWANY angielskie i perskie. **FIRANKI** i wszelkie
dekoracye pokojowe, oraz najstarsza w kraju

Fabryka STÓR i ŻALUZYI do okien.

Wzory tapet opłatnie. — Cenniki stor gratis wysyła

W. ADAMSKI ul. Akademicka 2. **LWÓW.**

Pomoc dla cierpiących na przepuklinę.

Proszę żądać od M. Freilicha wynalazcy opatentowanych bandaży świeżo wydanej broszury ze setkami świadectw, gratis i franco.

Koniecznym jest dla dobru bandaży zjawienie się osobiste i kilkudniowy pobyt, gdyż listownie nie poradzę.

M. Freilich
specjalista bandażysta
Lwów, ul. Grodecka 35.

Podziękowanie od hr. Aleksandra Pinińskiego
Suszczyń koło Tarnopola.

*Pracownicy Pania
Podziękowanie; które
Pani napisała
mi o sobie pan
Freilich opublikować
22.9.892*

PIERWSZY KRAJOWY
ZAKŁAD ART. GRAFICZNY
ELEKTRYCZNIE URZĄDZONY
M. HEGEDŰS
LWÓW
UL. KOPERNIKA 8.
WYKONUJE ARTYSTYCZNE
KUSZE DRUKARSKIE
WSZELKIEGO RODZAJU
DLA ILUSTRACJI KSIĄZEK
DZIENNIKÓW CZASOPISM
ANONŚÓW CENNIKÓW
ITP.
FOTOCYNKOGRAFIA
AUTOTYPIA
FOTOGRAFIA
ŚWIATŁODRUK

Naleczów

(GUBERNIA LUBELSKA)

Zakład leczniczy cały rok otwarty.

W lecie kąpiele żelaziste i borowinowe.

Cały rok hydroterapia i wszelkie metody fizykalne.

Utrzymanie wraz z leczeniem 4 ruble dziennie (w zimie 3 rs. 50 kop.)

Dyrektor Zakładu: **Dr. A. Puławski.**

Zakład dentystyczno-techniczny J. FISCHER

Kraków, ul. Grodzka 60

(przystanek kolei elektr. Wawel).

Wykonuje według najnowszej metody amerykańskiej szczęki bez podniebienia, mostki, korony, zęby na śrubkach, jakoteż wszelkie inne w zakres ten wchodzące roboty.

ROK ZAŁOŻENIA 1867.

Pierwszy w kraju
Magazyn i Pracownia Ubiorów
dla dzieci

M. BRONIEWSKIEJ

dawniej JULII BERGER

Lwów, Akademicka L. 18.

Pierwszy krajowy Skład hurtowny i częściowy

Gramofonów i Fonografów

JÓZEFA WEKSLERA

w Krakowie, ul. Grodzka L. 71.

Generalne zastępowstwo dla całej Galicyi i Śląska, Akcyjnego Tow. „Gramofonów” Wiedeń-Berlin.

Poleca „Gramofon” (Tonarem) najnowszej konstrukcyi z 10 płytami w cenie od 35 złr. Koncertowy fonograf wygrywa małe i wielkie walce, z 5-ma walcami w cenie 11 złr.

Wielki wybór płyt i walców.

Ceny płyt od koron 1 — 25,

„ walców „ 1 — 4.

Cenniki darmo i opłatnie. — Zamówienia z prowincyi uskutecznią się odrocznie.

Zakład dentystyczny Wacława Dłużyńskiego

w Krakowie, ulica Floryańska 12, I. piętro

wejście od ulicy św. Tomasza.

od godziny 9—1 przed południem i od 2—5 po poł.

Pensjonat „Lithuania” w Krakowie, Studencka 2,

położony w najpiękniejszej

i najzdrowszej dzielnicy miasta, poleca elegancko urządzone pokoje na żądanie z całem utrzymaniem na

doby, miesięcznie i rocznie.

W KRYNICY WILLA „POD WISŁĄ“

pensjonat E. Burzyńskiej, wdowy po profesorze Uniwersytetu. Wewnętrzne urządzenie budynku zapewnia wszelkie wygody. Kuchnia prowadzona jest wzorowo. Do utrzymania życia towarzyskiego służą liczne rozrywki, do wspólnego zaś użytku gości salon z fortepianem, czytelnia gazet i biblioteka. Młode panienki przybywające bez osób starszych, znajdą tu zawsze troskliwą opiekę.

W maju i czerwcu ceny znacznie niższe.

OJCÓW

**Zakład leczniczy dla chorych
nerwowych.**

Ścisły internat przez cały rok otwarty, dwóch stałych lekarzy. Wodolecznictwo, gabinet elektryczny — mechanoterapia, gimnastyka, wody mineralne.

Pocztą i telegraf w miejscu. — Odległość od Krakowa przez komorę Szyce 17 kilometrów.

Umysłowo chorych lecznica nie przyjmuje.

Dyrektor lecznicy:

Dr. St. Kozłowski.

Bazar Zakopański

(Kamil Baum)

ZAKOPANE — KRUPÓWKI L. 31.

najstarsza chrześcijańska firma
zaopatrzona w przybory do szycia, malowania, pisania i toaletowe.

WIELKI WYBÓR

Rzeźb zakopiańskich, Ciupag
drewnianych i żelaznych wyrobu fabryki
Braci Bartik.

Cenniki fiaków rozdaje firma **bezpłatnie.**

Krynica.

Z. WRZEŚNIEWSKI

HANDEL

Towarów galanteryjnych i modnych.

Ceny niskie

i w każdym sezonie jednakowe.

WYPOŻYCZALNIA KSIĄŻEK.

WAGA OSOBOWA

typ karlsbadzki.

! RUBLE !

przyjmują po kursie dziennym.

RABKA

najsilniejsza solanka jodo-bromowa.

500 kroków od stacyi kolejowej, otoczona wokoło górami karpackimi, odległa **3 godz.** jazdy koleją od Krakowa, **1½ godz.** od Zakopanego, odznacza się znakomitym klimatem górskim. Wzniesienie 530 metrów nad poziom morza.

Cztery źródła: **Maryi, Rafaeli, Kazimierza i Krakusa**, obfitują w solankę jodo-bromowa (chlorku sodu 23·00, jodku sodu 0·049, bromku sodu 0·078 na 1000 wody). Środki lecznicze: **picie wód i kąpiele solanko-jodowe, okłady z solanki i z mułu źródłanego, kąpiele borowinowe, hydroterapia, gimnastyka lecznicza, mięsienie.**

Wodociągi. — Kanalizacja. — Zakład i mieszkania oświetlone elektrycznie.

Park obszaru 50 morgów, zdrenowany. W łazienkach wanny porcelanowe, marmurowe, emaliowane, metalowe i drewniane. Ceny kąpieli mineralnej od 1 do 5 koron. Domy zakładowe mieszczą przeszło 350 pokoi, od najskromniejszych do zbytownie urządzonych, w cenie od 1·80 do 5 koron dziennie z usługą i oświetleniem elektrycznym. Na żądanie cała pościel za 50 groszy dziennie. W każdym domu znajdują się kuchnie. Kaplica w Zakładzie. Urząd pocztowy i telegraf w miejscu. Restauracje pierwszorzędne. Pensjonat dla osób dorosłych i osobny pensjonat dla dzieci. Sala balowa, czytelnia dzienników, wypożyczalnia książek, stała orkiestra i t. p. — **Sól rabczańska**, lecznicza, jodo-bromowa do kąpieli w domu, w oryginalnych pudełkach 1 kg. po 2 kor. 40 gr. Do nabycia we wszystkich aptekach i składach wód mineralnych.

Wszelkich wyjaśnień udziela:

Zarząd zdrojowy w Rabce, oraz Dr. Supiński, lekarz zakładowy.

Wodociągi

dla miast, gmin, folwarków, **zakładów kąpielowych**, fabryk, ogrodów, gmachów publicznych, domów prywatnych i t. d.

Poszukiwanie i uchwycenie źródeł. — Wiercenie studzien. Ustawianie pomp. — Instalacje domowe z klozetami, łazienkami i t. d.

projektują i wykonują

inżynier Leonard Nitsch i Spółka, Kraków, ulica Kolejowa Ł. 18.

Najlepsze referencje z dotychczas wykonanych robót. — Kosztorysy bezpłatnie.

Centralne Ogrzewanie

wszelkich systemów

i Wentylacje

Łaźnie — Mechaniczne Pralnie i Suszarnie i t. d.

Wyrób i główny skład u Karola Jahra, apteka w Krakowie.

Zamiast Tranu, Jodu, Żelaza!

Pastilli Jodo-Ferrati comp. „Jahr“

Przetwór leczniczy składający się: z Kali jod 0.05 Ferratin 0.10 Calc. glycer. phosph. aa. 0.10 o przyjemnym smaku, wzmacniający, podniecający łaknienie, przyczyniający się do pomnożenia ciałek krwi i rozrostu kości.

Pastilli Jodo-Ferrati comp. „Jahr“ polecane są z dobrym skutkiem przy blednicy, niedokrewności i jej następstwach, żółtacz, rachitis i t. p.

Dawka dzienna: dla dzieci 2—4 sztuk, dla dorosłych 6—9 sztuk.

Tylko w oryginalnych pudełkach zawierających 24 szt.

Cena 2 koron 50 hal.

— Składy we wszystkich aptekach. —

APTEKA w KRYNICY

H. Nitribitta

w domu „pod Orłem“, tuż obok deptaku, zaopatrzona w najwiecej środki lecznicze, przetwory uniwersalne — przyrządy ginekologiczne i gumowe, utrzymuje na składzie wszelkie wody mineralne naturalne i sztuczne, wina lecznicze itp. Wyrabia odznaczony na wielu wystawach i polecany przez Świątą Komisję przemysłową

WYCIĄG IGLIWIOWY

używany jako dodatek do kąpiei.

Pastylki krynickie i Olejek sosnowy.

TOMASZ BUJAS

koncesjonowany majster murarski
w Krakowie, ul. Stachowskiego 21.

Wykonuje wszelkie roboty wchodzące w zakres budowlany z materiałem i bez materiału.

Poleca się PP. Inżynierom i Architektom jak również P. T. Obywatelom.

APTEKA

i laboratorium chem. farmac.

EUGENIUSZA MATULI

w Radomyślu

poleca swe znane i ogólnie zalecane własne wyroby lecznicze P. T. lekarzom:

Sapomenthol

dla reumatyków, w cierpieniach stawów, kości, mięśni, lumbago, ischias, nerwobólach, po złamaniach, zwichnięciach itp. Wypróbowany na Klinice Wiedeńskiej z korzystnym wynikiem (Medic. Blätter 45. 1904), przez pp. lekarzy ogólnie zalecany. Miły w użyciu. W słoikach po cenie kor. 1.40 i 5, do nabycia w aptekach.

Stomachin

(jako Stomachicum)

wzmacnia, ułatwia trawienie, zwiększa bezpośrednio apetyt. Nie zawiera spirytusu, tylko Cognac francuski. Cena 2 kor. i 4 korony za flaszkę. Działa zbawiennie przy Hyperemesis gravidarum.

Ferrophosphat

(Syr. ferr. hypophosphor. cmp.)

zastępuje zagraniczne jak Fellov, Syrup Dra Eggera itp. Przy niedokrewności, krzywicy, neurastenii, w cierpieniach narządu nerwowego, jako tonicum itp. Cena 2 kor. za flakon 250 gr. Wydawanym bywa jedynie na przepis lekarza.

Elixir. Condurango cmp.

polecany w niedomogach wydzielniczych na różnym tle. Cena kor. 2.40 za butelkę 250 gram.

Przepisując uprasza się zawsze dodawać: „Original Matula“.

Ważne dla letników!

Fabryka WÓZKÓW dla dzieci

poleca

Krzesła składane (leżaki) i Szezlągi

bajecznie tanio.

Ilustrowane cenniki franko.

A. KONIEWICZ, Lwów, Batorego 12.

Reim i Spółka

Rynek 37, KRAKÓW, Linia A-B

polecają:

Lawn-Tennis, Krokiety, Kule i Kregle, Hamaki, Piłki gum., Piłki nożne, Hustawki ogrod., Przyrządy gimn., Przybory do rybołówstwa

Necesery, Flaszki i Kubki do podróży, Wanny i Miednice gumowe, Gąbki, Kapelusze do kąpieli, Pantofelki, Lakiery, Kremy i Pasty do bucików, Środki do czyszczenia płam, Lakiery na kapelusze.

Story i Żaluzye do okien.

Soxlety do sterylizowania mleka.

PERFUMY, MYDŁA, PUDRY z pierwszorzędných fabryk. Wody kolońskie, Wody toaletowe, Środki kosmetyczne, Szczotki, Grzebienie i lusterka.

Nowe cenniki na żądanie darmo i oplatnie.

KAWIARNIA FRANCISZKA SAUERA

w Krakowie, Szczepańska L. 1, I. piętro. Telefon 350.

Czytelnia zaopatrzona w najrozmaitsze pisma krajowe i zagraniczne. Salon damski w stylu roccoco. — 3 bilardy. — Sale do gier towarzyskich. — Bufet zaopatrzony w najlepsze i prawdziwe trunki, usługa szybka i rzetelna.

— Zakład otwarty do godziny 3-ciej w nocy. —

ZAKŁAD REPRODUKCYI FOTOTECHNICZNEJ T. JABŁOŃSKI i SPÓŁKA

w Krakowie

ul. Franciszkańska L. 4.

Znacznie rozszerzony przez wprowadzenie najnowszych urządzeń technicznych, podejmuje się wykonania wszelkich klisz na miedzi, mosiądzu lub cynku, mających służyć do ilustracyi wydawnictw naukowych, artystycznych, oraz do wszelkich publikacyj przemysłowych, reklamowych (ogłoszenia, cenniki, marki ochronne itd).

Istniejący przy powyższym Zakładzie

ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY

wykonywa

wszelkie prace w zakres artystycznej fotografii wchodzące.

Rządowo uprawniona

FABRYKA WÓD MINERALNYCH SZTUCZ. i SPECYAL. LECZNICZYCH
POD FIRMA

K. RZĄCA i CHMURSKI

w Krakowie, ul. św. Gertrudy L. 4,

wyrabia pod kontrolą Komisji przemysłowej Tow. Lek. Krak. polecone przez to Towarzystwo

— WODY MINERALNE —

odpowiadające składem chemicznym wodom; Bilińskiej, Gieshueblerskiej, Selterskiej, Vichy, Maryenbadzkiej, Homburg, Kissingen, tudzież specjalne lecznicze, jak: litową, bromową, jodową, żelazistą, kwaśną oraz wody mineralne normalne z przepisu prof. Jaworskiego.

Sprzedaż częstkowa w aptekach i drogueryach. Cenniki na żądanie franco.

Główny skład dla Lwowa w aptece J. Wiewiórskiego, Halicka 5.

Osobliwe przybory toaletowe poleca

WISKIDA

— Kraków, Plac Maryacki. —

Prospecta na żądanie. Schampoing Petrole do mycia włosów. Proszek bezbarwny odświeżający do pielęgnowania włosów. Czepki franc. do układania włosów. Ang. podkłady do nowych fryzur. Sławne brzytwy Carara. Cologne russe litr 7 kor. Hennolina przywraca kolor uzdrawiając włosy siwiejące.

Prospecta na żądanie.

ANTONI LARISCH

Kraków, Szewska 19.

Największy Skład
Aparatów i Przyborów
fotograficznych.

Towary zawsze świeże
z powodu wielkiego obrotu

Wysyłki na prowincję od-
wrotną pocztą.

Ceny niższe od
fabrycznych.

Cennik gratis.

Zakład ortopedyczny Dra V. CHLUMSKY'EGO

Docenta Uniwersytetu Jagiellońskiego

w Krakowie, Mikołajska 28. — Telefon Nr. 540.

Leczenie skrzywień kręgosłupa i kończyn, chorób stawowych, gimnastyka lecznicza, masaż, aparaty Zanderowskie, leczenie gośćca i chorób stawów gorącym powietrzem. Aparaty Roentgenowskie. Kursa masażu dla lekarzy. Własny wyrób ortopedycznych przyrządów w szczególności według syst. Hessinga, wyrób gorsetów, pasów brzusznych, bandaży przepuklinowych. Zakład otwarty cały rok i prowadzony tylko przez lekarzy.

LUBIEŃ

Zakład zdrojowo-kąpielowy i hydropatyczny
w pobliżu Lwowa.

Najsilniejsze **wody siarczane** na kontynencie. Kąpiele siarczane, siarczano-gazowe, kąpiele gazowe, jak w Nauheim i borowinowe. Leczenie elektrycznością, masażem i gimnastyką.

W Lubieniu leczą się ze znakomitym skutkiem: Reumatyzm stawowy i mięśniowy, nawet najwięcej zastarzałe formy, najuporczywsze ischiasy i nerwobóle, artrytyzm, obrzęki po złamaniach i zwłknięciach, choroby nerwowe, zapalenia okostnej stawów, choroby skórne i kobiece.

Sezon trwa od 20-go maja do końca września. Mieszkanie wygodne już od 1 K. dziennie. Restauracya tania i dobra. Kąpiele po Kor. 1 20, 1 40 i 1 60, borowinowe 3 Kor. Dla ubogich znaczne opusty.

Stacya kolejowa, poczta, telegraf i apteka w miejscu. Do każdego pociągu omnibus za 20 hal. od osoby. Łazienki centralnie ogrzewane.

Lekarze zakładowi: **Dr. Ksawery Obmiński**
i Dr. Antoni Mikolasek.

Wszelkich objaśnień udziela odwrotnie

Zarząd kąpielowy.

ZAKŁAD DLA LECZENIA CHORÓB KOBIECYCH

pod kierunkiem

Dr. M. Cerchy i Dr. T. Piotrowskiego
Kraków, Podwale 12.

Leczenie spraw zapalnych, zwłaszcza przewlekłych około- i przymacicznych, zmian chorobowych w przydatkach i międszu macicy, niedokształtu macicy, zaburzeń w miesiączkowaniu, nadmiernego otłuszczenia brzucha, niedowładu jelit. Leczenie gorącym powietrzem (met. Bier-Polano), długotrwałe gorące irygacje, ułożenie na równi pochyłej (planum inclinatum) z równoczesnym obciążaniem zewnętrznym i wewnętrznym (kolpeuryza powietrzna i ręciowa), mięsienie mechaniczne, gimnastyka lecznicza (met. Thure-Brandt), mięsienie elektryczne, zastosowanie lecznicze prądu elektrycznego (met. Apostoli), galwanizacya, faradyzacya, elektroliza, kataforeza.

Zakład otwarty od 8—12, 4—6 i prowadzony tylko przez lekarzy.

Nowy Zakład wodoleczniczy

- specjaliści chorób nerwowych -

Dra Kupczyka

Kraków, ul. Szujskiego 11 (róg ul. Rajskiej),
otwarty przez cały rok.

Zabiegi wodolecznicze, masaż, elektryzowanie, gorące kąpiele powietrzne, kąpiele z kwasem węglowym, kąpiele elektryczne, inhalatoryum.
Leczenie dyetetyczne, tucze. ☞

Pokoje dla chorych. — Wzorowe urządzenia.

Wskazania: Choroby układu nerwowego, żołądka i jelit, cukrzyca, skaza moczowa, otyłość, niedokrewność itd. Choroby dróg oddechowych.

SANATORIUM DLA CHORYCH PIERSIOWO

Dra K. DŁUSKIEGO w Zakopanem

otwarte przez cały rok.
Wspaniały widok na Tatry.
Lasy świerkowe.
Wystawa wszystkich pokoi południowa.
Obszerne leżalnie dla leczenia klimatycznego.
Wzorowe urządzenia pod względem higieny.
Oświetlenie elektryczne.
Kanalizacya, windy, kąpiele i natryski.
Ogrzewanie centralne.
Wodociąg zimnej i gorącej wody na wszystkich piętr.
Cena całkowitego utrzymania wraz z opieką lekarską wynosi 9 K. dziennie, pokoje od 2 K. dzien.
Powozy na zamówienie do pociągu.
Poczta, telefon i telegraf w Zakładzie.

Dr. ARTUR FROMMER

b. długoletni I. sekundarysz oddz. chirurgicznego szpitala
św. Łazarza, ordynuje
w Krakowie, ulica Radziwiłłowska L. 31, Nr. Telefonu 81
od godz. 3 do 4 po południu.

Zakład Roentgenowski

zaopatrzone w najnowsze przyrządy do prześwietlania i foto-
grafowania, oraz do leczenia chorób skórnych.

Dr. Emil Münz

b. sekundarysz oddziału chorób skórnych i wenerycznych szpitala
św. Łazarza w Krakowie

ordynuje w bieżącym sezonie

w Cieplicach Trenczyńskich

(Haus Ucnay—Hauptplatz 90).

Dr Józef Liebeskind

ordynuje w sezonie letnim

w Marienbadzie — „Haus Kronprinz“.

Zakład ortopedyczny

Docenta chirurgii Uniw. lwowskiego,

Dra A. GABRYSZEWSKIEGO

we Lwowie, plac Maryacki L. 10. Telefon Nr. 687.

Leczy: garby, skoliozę, choroby stawów, zboczenia bio-
drowe (lux. cong. coxae), przykurczenia, porażenia, pes equi-
novarus itp., masażem, gimnastyką, elektrycznością i me-
chanoterapią.

Przyrządy oryginalne szwedzkie (Eckstranda w Stock-
holmie), Przyrządy oporowe, wahadłowe i rozpędowe
(Knohe et Dressler Beely, Stoffa).

Od 20 czerwca do końca sezonu ordyn.
w Iwoniczu
jako lekarz zakładowy.

Dr. Józef Dukiet

ordynuje jak zwykle

W RYMANOWIE.

Zakład dla leczenia gorącem powietrzem

(met. Bier-Polano, 100—150° C.)

i długotrwałymi gorącymi przestrzykiwaniami
pod kierunkiem

Dra Ebersa i Dra Sewickiego **w Krynicy, willa „pod Koroną“**

Wskazania: Gościec stawowy i mięśniowy, nerwobóle, dna,
wysięki około- i przymaciczne, brak miesiączki, niedokształt
macicy itd.

Dr. Zygmunt Wąsowicz

ordynuje jak w latach poprzednich od 15-go maja
W KRYNICY.

Zakład dentystyczny

Dr. med. J. SYROPA

Kraków, plac WW. Świętych 10 (naprzeciw Magistratu).

Korony złote, zęby sztuczne bez podniebienia, mostki
stale osadzone.

Lekarz chorób kobiecych

Dr. Julian Aronsohn

ordynuje od 15. maja jak w latach poprzednich
w Krynicy (willa Krakusa).

Dr. Tymoteusz Piotrowski

ordynuje jak w latach ubiegłych jako lekarz
zakładowy

W ŻEGIESTOWIE.

Dr. E. Damański

lekarz klinik i szpitali lwowskich

ordynuje jak w latach poprzednich
W IWONICZU.

Dr. S. Lanes

ordynuje jak w latach poprzednich

w Iwoniczu „Kółko rolnicze“.

Szczawnica willa „Alma“

Dr. Edward Żuliński

z Meranu.

ordynuje przez cały sezon letni do 10-go września.

Dr. Józef Zanietowski

ordynuje w bieżącym sezonie

w nowo otwartym Zakładzie wodoleczniczym
Wisła, Śląsk austr. — stacya kolej. Ustroń.

Dr. Bogusław Trzeciński

ordynuje jako lekarz zakładowy

W Swoszowicach.